

Täysistunto

Torstai 14.12.2023 klo 9.59—0.27

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 75/2023 vp

Valiokunnan mietintö StVM 17/2023 vp

Toinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Keskustelu, edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

Keskustelu

23.45 **Ilmari Nurminen sd:** Arvoisa herra puhemies! Käsittelemme tosiaan hallituksen esitystä indeksijäädytyksistä historiallisesti neljäksi vuodeksi. Ja aloitan ehkä käsittelemään hieman tätä perustuslakivaliokunnan lausuntoa, johon perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja myös otti kantaa. Me tietenkin tutustuimme perustuslakivaliokunnan lausuntoon valiokunnassa hyvin perusteellisesti, ja esitän muutamia huomioita, joita käsittelemme tämän lakikokonaisuuden yhteydessä.

Ensinnäkin oli huomioitavaa, että perustuslakivaliokunta huomautti, että näissä vaikutusarvioissa ei ole arvioitu tätä indeksijäädytyksen vaikutusta kuin ensi vuoden osalta eikä tältä koko neljältä vuodelta, johon hallitus sitä nyt esittää. Sinällään kiinnitimme myös huomiota tähän, että perustuslakivaliokunnan mukaan perusoikeuksien tasoon liittyvien ehdotettujen muutosten ja tulevien muiden uudistusten yhteisvaikutus ei saa muodostua kohtuuttomaksi. Tätä tietenkin tarkastelimme valiokunnassa, ja täytyy itse ainakin ehkä tuoda esille, että valiokunnan jäsenenä ei syntynyt ehkä kokonaiskuvaa siitä, mikä se hallituspuolueiden tahtotila tai näkemys siitä kohtuuttomuuden tilanteesta sitten lopulta oli. Tässä erityisesti oppositiopuolueet toivat esille, että nämä leikkaukset muodostavat kohtuuttomia tilanteita. Erityisesti täällä on nostettu lapsiperheet, ja tässä suhteessa tämä kirjaus olisi ehkä voinut olla painavampikin, että olisimme saaneet siitä ehkä selkänöjää. Sinällään ehkä katsoin, että joissain näissä perustuslakivaliokunnan lausunnoissa oli tehty äänestyspäätöksellä tiettyjä päätöksiä. En osaa sanoa, että kuinka historiallista tämä on. En ainakaan muista omien parlamenttivuosiensa aikana, että tämäntyyppisissä esityksissä olisi tehty äänestyspäätöksiä, [Heikki Vestmanin välihuuto] jotka kuitenkin liittyvät näin vahvasti perusoikeuksiin.

No, sitten itse tähän esitykseen. Ehkä isoin ongelma tässä on se, että kun hinnat nousevat ja elämisen kustannukset kallistuvat, niin hallitus jäädyttää tulot neljäksi vuodeksi. Pidän itse aika kohtuuttomana ja korkeanakin tätä määriteltyä 10,2 prosentin leikkausta. Jos

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2023 vp

me katsotaan esimerkiksi, mitä se tarkoittaa eläkkeensaajan asumistukeen, niin se on 233 miljoonan euron leikkaus tai työmarkkinatuesta lähes 400 miljoonan euron leikkaus tai opintotuesta 158 miljoonan euron leikkaus. Ja nämä kohdistuvat hyvin pienituloisiin ihmisiin, jotka tarvitsisivat myös niiden tulojen lisäämistä samalla, kun kustannukset kasvavat.

Itse kiinnittäisin huomiota tähän THL:n uusimpaan lukuun, joka tuo ilmi, että 100 000 uutta toimeentulotuen saajaa tulee näiden leikkausten yhteisvaikutuksesta. Se on valtava määrä. Pelkästään tämän esityksen ja hallituksen oman esityksen mukaan hallitus arvioi, että tämä lisäisi pienituloisten määrää 41 600 henkilöllä — siis hallituksen oman esityksen mukaan — joista lapsia on 3 900. Mutta kun puhumme näistä yhteisvaikutuksista, niin määrä on 100 000 toimeentulotuen saajaa, ja lapsiperheköyhyysluvut ovat todella suuria.

Kiinnittäisin huomiota näihin valiokunnan asiantuntijalausunnossa tullessiin huomioihin, että erityisesti toimeentulotuen saannin pitkittyessä lasten hyvinvointiongelmat yleistyvät. Valiokunnan asiantuntijakuulemisten mukaan pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden vanhempien lapsista lähes kolme neljästä oli myös itse toimeentulotukea saanut ja lähes puolet oli vailla peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa. Taloudelliset hankaluudet näkyvät nuorten elämässä esimerkiksi hoitoa vaativina mielenterveyden ongelmina, heikompiina kouluarvosanoina sekä lyhyempänä koulutuspolkuna. Ja mielestäni tämä on aika hälyttävää, että pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden vanhempien lapsista lähes kolme neljästä oli saanut myös itse toimeentulotukea. Jos miettii, että nyt hallitus lisää 100 000:lla toimeentulotuen saajien määrää, niin kuinka ison lasten köyhyysongelman tämä jättää tuleville sukupolville? Mielestäni tämä on huolestuttavaa. Me olemme halunneet, että meidän pitäisi pikemminkin nostaa ihmisiä pois toimeentulotuelta ja huolehtia tästä järjestelmästä niin, että kukaan ei joudu tänne tuloloukkuun, ja tänne te sysäätte ihmisiä huomattavan paljon — ja tämä kehitys on huolestuttavaa.

Tässä tietenkin, kuten toin esille, tämä kohdistuu myös opiskelijoiden opintorahaan. Ja kuten nostin, niin tämä eläkkeensaajan asumistuen leikkaus on merkittävä, kun tiedetään, että kuitenkin eläkkeellä et pysty ansaitsemaan enempää rahaa ja kuitenkin vuokrat ja muut elämisen kustannukset nousevat. Niinpä oli puhetta, että eläkkeensaajat olisivat erityissuojeluksessa, mutta eivät tässä kohtaa sitten kuitenkaan olleetkaan.

Arvoisa puhemies! Pidän tätä neljän vuoden näin massiivista leikkausta ennakkotapauksena ja huolestuttavana esityksenä. Näin ollen esitän, että tämä esitys hylätään vastalauseemme mukaisesti. Lisäksi esitän lausumaa: ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto valmistelee lainsäädäntömuutokset, joilla taataan myös toimeentulotukea saaville lapsiperheille nyt esitettävää lapsilisäkorotusta vastaava tulo.” Nämä pienet muutokset lapsilisään leikkaantuvat suoraan toimeentulotuelta pois ja eivät hyödytä näin ollen kaikista pienituloisimpia perheitä tässä hallituksen esityksessä, ja olisimme halunneet, että hallitus korjaa tämän, joten jätämme tästä lausuman.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Meriluoto, olkaa hyvä.

23.53 Laura Meriluoto vas: Arvoisa puhemies! Nämä indeksijäädytykset tosiaan koskettavat monia eri ihmisryhmiä: lapsia, nuoria, opiskelijoita, ikääntyneitä, vammaisia, ihmiskaupan uhreja mahdollisesti. Tästä on yhdenvertaisuusvaltuutettu ollut huolissaan. Pelkästään nämä indeksijäädytykset pudottavat hallituskauden aikana lähes 40 000 suomalaista köyhyysrajan alapuolelle, ja tätä ei ole huomioitu siinä hallituksen julkaisemassa yhteisvaikutusten arvioinnissa. Eli nämä indeksijäädytykset ja muut sosiaaliturvaan tehtävät

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2023 vp

leikkaukset rapauttavat meidän suomalaisten perusturvaa ja lisäävät tarvetta turvautua toimeentulotukeen.

Näin ollen kannatan näitä edustaja Nurmisen tekemiä ehdotuksia. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kemppi, olkaa hyvä.

23.54 **Hilkka Kemppi kesk:** Arvoisa herra puhemies! Esitän keskustan vastalauseen ja kaksi lausumaehdotusta:

”Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa indeksien jäädytyksen vaikutuksia lapsiperheiden ja pienituloisten naisten toimeentuloon.”

Ja toinen: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa eläkkeensaajien asumistukeen kohdistuvan indeksijäädytyksen mahdollisia vaikutuksia hyvinvointialueiden talouteen.”

Tästä jälkimmäisestä muutama sana.

Nimittäin valtaosa ikääntyneiden ympärivuorokautisen hoivan asiakkaista on eläkkeensaajan asumistuen saajia. Tavanomaisesta vuokrasuhteesta poiketen heidän vuokransa ylläpitää myös esimerkiksi sähkön, lämmityksen, veden ja kiinteistön ylläpitokustannukset, mistä johtuen vuokrat ovat jo nykyisellään osin alikatteellisia. Usein yrityksen tuottaman palvelun vuokra on rajattu Kelan eläkkeensaajan asumistuen maksimikorvaukseen. Kun asumisesta perittävä korvaus nyt jäädytetään vuoden 2023 tasolle, siirtyy kansaneläkeindeksin jäädyttämisestä johtuva korotuspaine hoivan palveluhintoihin, ja tämä vääristää hoivan tuottamistapojen kustannusvaikuttavuusvertailua. Palvelun hintojen nostot vaikuttavat siis suoraan hyvinvointialueiden vuoden 2024 talousarvioon heikentävästi.

Keskustan valiokuntaryhmä ja keskustan ryhmä kokonaisuudessaan ovat huolissaan siitä, että tämä kokoomuksen ja perussuomalaisten johtama hallitus ei ole tässä lakiesityksessä ottanut huomioon näitä vaikutuksia hyvinvointialueiden talouteen. Niitä ei myöskään ole osattu arvioida valiokunnassa, ja sen seurauksena pidämme välttämättömänä, että hallitus seuraa niitä ja ryhtyy tarvittaviin korjauksiin. Hyvinvointialueet kamppailevat useista ennakoimattomista muutuskustannuksista aiheutuneiden alijäämien kanssa, joten nämä uudet lisämenot aiheuttavat merkittävää haastetta.

Pidän merkityksellisenä myös tätä valiokunnan tekemää lausumaa, eli valiokunta on esittänyt lausumaa: ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa aktiivisesti indeksijäädytyksen vaikutuksia eri etuudensaajaryhmiin ja eri sosiaaliturvaetuuksien muutosten kanssa mahdollisesti muodostuviin yhteisvaikutuksiin ja ryhtyy havaittujen ongelmien korjaamiseen.” Erityisesti haluan painottaa tätä loppuosaa. On merkittävää, että valiokunta on kirjannut sen, että hallituksen tulee siis ryhtyä tarvittaviin korvauksiin — anteeksi, korjaan — ryhtyä tarvittaviin korjauksiin, mikäli niitä ilmenee.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Mattila, olkaa hyvä.

23.57 **Hanna-Leena Mattila kesk:** Arvoisa herra puhemies! Keskusta jakaa hallituksen tavoitteen vahvistaa julkista taloutta lisäämällä työn kannustimia ja purkamalla työn vastaanottamista estäviä kannustinloukkuja. Meille on kuitenkin tärkeää, että leikkaukset sosiaaliturvaan tapahtuvat oikeudenmukaisesti ja kokonaisvaikutusten arviointien pohjalta.

Valiokunnassa on ollut samanaikaisesti käsittelyssä indeksien jäädytyksiä koskevan lakiesityksen kanssa yleistä asumistukea ja työttömyysturvaa koskevat lakiesitykset. Valiokunnan kuultavina olleiden asiantuntijoiden mukaan näiden lakiesitysten ehdottamat leik-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2023 vp

kaukset tulevat kohdistumaan samoihin ihmisryhmiin. Sosiaaliturvaan kohdistuvien leikkausten yhteisvaikutusten arviointia ei ole kuitenkaan kyetty tekemään ministeriöissä tyydyttävällä tavalla.

Keskusta tukee hallituksen esitystä indeksien jäädytyksestä, mutta olisimme toivoneet hallitukselta edellä mainittujen väestönosien ja hyvinvointialueiden parempaa huomiointia.

Kannatan edustaja Kempin tekemiä esityksiä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Valtola.

23.58 **Oskari Valtola kok:** Arvoisa rouva puhemies! Olemme nyt käsittelemässä hallituksen esitystä, jonka mukaan eräitä etuuksia ja rahamääriä, jotka on sidottu kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin, ei tarkastettaisi, kuten laissa säädetään. Lisäksi lapsiperheiden tukemiseksi lapsilisälakia esitetään muutettavaksi korottamalla neljännen ja viidennen ja sitä useamman lapsen lapsilisää, lapsilisän yksinhuoltajakorotusta sekä alle kolmivuotiaiden lapsilisää. Nämä kohderyhmät on valittu sillä ajatuksella ja tilastotiedolla, että näissä ryhmissä on eniten pienituloisia perheitä.

Indeksijäädytystä koskevat lait ovat esityksen mukaan voimassa vuoteen 2027 saakka, kuitenkin siten, että etuuksien ja rahamäärien tarkistusten tekemättä jättämisen vaikutus niiden reaaliseen tasoon on enintään 10,2 prosenttia. Esitys liittyy hallitusohjelmassa tavoitteeseen julkisen talouden tasapainottamisesta ja työllisyyden edistämisestä. Sen on arvioitu enimmillään vahvistavan julkista taloutta 320 miljoonalla eurolla, josta valtion osuus on 280 miljoonaa euroa ja kuntien osuus 40 miljoonaa euroa. Kansaneläkeindeksin kehitys on sidottu kuluttajahintojen kehitykseen, joten esityksen vaikutukset riippuvat tulevasta inflaatiokehityksestä. Pienituloisten määrän ennustetaan kasvavan 41 600 hengellä, joista 3 900 on lasta. Toisaalta indeksitarkistusten tekemättä jättäminen vahvistaa työllisyyttä valtiovarainministeriön arvion mukaan 18 600 työllisellä, jota ei ole huomioitu arvioitaessa esityksen vaikutuksia tuloihin.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunnon mukaan työllisyysvaikutusten näkökulmasta kyse on merkittävästä yksittäisestä toimesta hallitusohjelman mukaisessa tavoitteessa 100 000 uudesta työllisestä. Lausunnon mukaan on kuitenkin hyvä huomioida, että esityksen työllisyysvaikutuksia koskevaan arvioon liittyy epävarmuustekijöitä, kuten arvioihin aina, muun muassa siksi, että indeksijäädytysten vaikutus perustuu kuluttajahintojen ennustettuun muutokseen. Inflaation heikentyessä indeksitarkistusten tekemättä jättämisen vaikutukset pienenevät, ja nythän hallituksen esityksen jälkeen inflaatiovauhti on selvästi hidastunut. Hallituksen ensimmäisen budjettiesityksen päätösten on arvioitu vahvistavan työllisyyttä merkittävästi. Valtiovarainministeriö on arvioinut, että vuonna 2024 voidaan tulevat muutokset vahvistavat työllisyyttä 60 000—65 000 työllisellä.

Palaan vielä edustaja Nurmisen kommenttiin 100 000 pienituloisesta, joita nämä hallituksen esitykset tuovat vaikutusarvioiden mukaan. Näissä lukemissa ei ole huomioitu näitä 100 000:tta uutta työllistä, jotka vaikuttavat kuitenkin tähän lukemaan ja kokonaisuuteen. Eli on tärkeä huomioida näiden lakiesitysten dynaamiset vaikutukset.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Vestman.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2023 vp

0.02 **Heikki Vestman kok:** Arvoisa puhemies! Eräässä puheenvuorossa nyt käsittelyssä olevan sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön ensimmäisessä käsittelyssä tällä viikolla salissa heitettiin — oikeastaan mitenkään perustelematta — että säästölakien eduskuntakäsittelyn aikana ”perustuslakivaliokunnan epäpoliittisuutta on vähintäänkin venytetty”. Tämä väite itsessään edustaa perustuslakivaliokunnan politisoimista sen ulkopuolelta ja on kyllä valitettava jatkumo perustuslakivaliokuntaan syksyn aikana kohdistuneille vaikutusryityksille. On huomattava, että valtaosa hallituksen säästölakeista annetuista perustuslakivaliokunnan lausunnoista on ollut yksimielisiä — eli asumistuen muutoksia, toimeentulotuen asuminenormia ja lastensuojelulain jälkihuollon ikärajan nostoa koskevat lausunnot olivat yksimielisiä.

Perustuslakivaliokuntahan pyrkii aina yksimielisyyteen. Valitettavasti aina sitä ei saavuteta. Indeksijäädetyksiä ja työttömyysturvan muutoksia koskevissa lausunnoissa on erivät mielipiteet. Näkemuserot perustuslakivaliokunnassa ovat olleet valtiosääntöoikeudellisia ja koskeneet säättämisyjärjestyskysymystä. Korostettakoon, etteivät nämä oikeudelliset näkemuserot valiokunnassa jakautuneet hallitus—oppositio-linjan mukaisesti. Lisäksi indeksijäädetyistä ja työttömyysturvan muutoksia koskevien lausuntojen säättämisyjärjestysperustelut ovat pitkälti yksimieliset. Myös perustuslakivaliokunnan kuulemien valtiosääntöoikeuden asiantuntijoiden näkemykset erosivat säästölakien perustuslainmukaisuudesta. Kummallekin kannalle on löydetävissä asiantuntijalausunnoista sinänsä tukea. Enemmistön kantaa pidän kuitenkin oikeudellisesti perustellumpana. Kummassakin lakiesityksessä perustuslakivaliokunta arvioi esitettyjä muutoksia erityisesti suhteessa perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaiseen oikeuteen perustoimeentulon turvaan. Säännöksen mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Perustuslakivaliokunta oli yksimielinen muun muassa seuraavista säättämisyjärjestysperusteluista. Oikeus perustoimeentulon turvaan on voimassa olevasta lainsäädännöstä ja etuusjärjestelmästä riippumaton eikä se turvaa nykyisin tavallisella lailla määritettyjä yksittäisiä etuuksia tai näiden tasoa sellaisenaan. Sosiaalisten oikeuksien mitoituksessa lainsäätäjälle asetetun toimintavelvoitteen luonteen mukaista on, että sosiaaliturvaa suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti. Kansantalouden ja julkisen talouden tila, myös rakenteellinen alijäämä, voidaan ottaa huomioon mitoittamassa sellaisia etuuksia, jotka julkinen valta välittömästi rahoittaa. Perustuslakivaliokunta on huomauttanut, että niin sanotut perustuslailliset toimeksiannot ovat merkityksellisiä erityisesti lainsäätäjän toiminnassa ja ne on otettava huomioon myös budjettivaltaa käytettäessä. Perustuslain 19 §:n 2 momentin vaatimuksia eivät vastaa sellaiset lainsäädännölliset muutokset, jotka merkitsevät olennaista puuttumista säännöksessä suojattuun perustoimeentulon turvan oikeuteen.

Valiokunta oli yksimielinen myös siitä, että ottaen huomioon hallituksen esityksessä esitetyt arviot työllisyyden vahvistumisesta lakiesityksillä voidaan katsoa olevan merkitystä perustuslain 18 §:n 2 momentin mukaisen työllisyyden edistämismittarin kannalta. Työttömyysturvan omavastuuajan pidennystä ja lomakorvauksen jaksottamista valiokunta ei yksimielisesti pitänyt valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallisina.

Missä sitten kannat erosivat perustuslakivaliokunnassa? Enemmistön ja vähemmistön kannat erosivat siinä, onko indeksijäädetyksessä ja työttömyysturvan lapsikorotuksen poistossa kyse perustuslain 19 § 2 momentin esitöissä tarkoitettusta olennaisesta puuttumi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2023 vp

sesta säännöksen mukaiseen turvaan. Perustuslakivaliokuntahan on käsitellyt perusoikeus-uudistuksen jälkeen useita muutoksia perustoimeentulon turvaan, yksilön kannalta merkittäviäkin muutoksia, kuten 90-luvun lama-ajan säästöt, eikä kertaakaan — ei kertaakaan — ole katsonut olennaisen puuttumisen kynnyksen ylittyneen. Kuten perustuslakivaliokunta totesi indeksijäädytyksiä koskevassa lausunnossaan, kynnys katsoa muutos olennaiseksi puuttumiseksi perusoikeuteen on muodostunut vakiintuneesti varsin korkeaksi. Kuvaavaa on, että perustuslakivaliokunta on aiemmin hyväksynyt vastaavan suuruisen, noin kymmenen prosentin indeksijäädytyksen työttömyysturvaetuuteen kuin nyt käsitellyssä olevan lakiesityksen kattosääntely enintään tarkoittaa. Tämän on siis aiemmin perustuslakivaliokunta lausunnossaan hyväksynyt. Perustuslakivaliokunnan enemmistön kanta, ettei olennaisen puuttumisen kynnys yhtäältä indeksijäädytyksen ja toisaalta lapsikorotuksen poisoton johdosta ylittynyt, on linjassa perustuslain säännöksen sanamuodon, esitöiden ja valiokunnan aiemman tulkintakäytännön kanssa. Tukea tälle enemmistön tulkinnalle antavat eräiden johtavien valtiosääntöoikeuden asiantuntijoiden lausunnot.

Kuinka tavatonta sitten on, että perustuslakivaliokunta joutuu yksimielisyyspyrkimyksestä huolimatta äänestämään tai että valiokunnan kannanottoon sisältyy eriävä kanta? Viime kaudella perustuslakivaliokunta joutui äänestämään tai valiokunnan kannanottoon sisältyi eriävä kanta 12 kertaa. Edustaja Forsgrén, kysyitte aiemmin, oliko kyseessä työttömyysturvaa tai sosiaaliturvaa koskevia muutoksia. Itse asiassa oli. Olitte silloin valiokunnan jäsen, ja valiokunnan lausuntoon työttömyysturvalain muutoksesta 8/2020 sisältyi eriävä mielipide. Näin kävi myös viime kaudella. Se ei ole tavatonta. Sitä ajoittain sattuu, että valiokunta ei saavuta oikeudellista yksimielisyyttä.

Arvoisa puhemies! Aikaraja tulee vastaan, mutta ajattelin nyt puhua tämän loppuun, jos sopii.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: No, puhukaa loppuun.

Kiinnitän lopuksi huomiota siihen, ettei perustuslakivaliokunta soveltanut säästölakien arviointiin niin sanottua heikennyskieltoa, kuten ei vakiintuneesti ole soveltanut nähdäkseeni aiemminkaan perusoikeus-uudistuksen jälkeisinä lähes 30:nä vuonna. Nykyisen etuusjärjestelmän tai sen etuuksien tason heikennyskieltoa ei nimittäin sisälly perustuslain säännöksiin, siis lain sanamuotoon, tai lain esitöihin.

Todettakoon myös, ettei perustuslakivaliokunnan lausunnoissa sosiaaliturvan muutoksia ole arvioitu perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta — onhan jo perustuslain esitöissä paalutettu, että on sosiaalisten perusoikeuksien luonteen mukaista, että sosiaaliturvaa suunnataan taloudellisten voimavarojen puitteissa. Se on perustuslakivaliokunnan lausuntojen valossa selvä, etteivät sosiaaliturvamutokset saa kuitenkaan tehdä tyhjäksi perusoikeuden, tässä tapauksessa erityisesti perustoimeentulon turvan oikeuden, ydinsisältöä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Joonas.

0.11 Joonas Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Tässä kysymyksessä sosiaaliturvaetuuksien indeksijäädytyksestä puutun muutamaan kokonaisuuteen.

Ensimmäinen liittyy siihen, että nythän todella ensimmäistä kertaa tehdään tämä indeksijäädytys kattamaan koko vaalikausi. Tämä toimenpide säästökeinona ei ole mitenkään ta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2023 vp

vaton suomalaisessa poliittisessa historiassa, että sosiaaliturvaetuksien indeksitarkastuksia on jätetty tekemättä, mutta nyt todella hallitus ensimmäistä kertaa esittää, että se tehdään kertaheitolla koko vaalikaudeksi, mikä siis tarkoittaa suomeksi sitä, että tulevan neljän vuoden aikana sosiaaliturva ei heijastu hintojen nousuun ja sitä kautta sosiaaliturvan ostovoima heikkenee.

Mutta, arvoisa puhemies, se toinen asia, johon ajattelin puuttua, on enemmänkin mielestäni suuri uutinen tältä viikolta. Keskiviikkona, kun käsitelimme budjetin palautuskeskustelussa yleiskeskusteluosuutta, valtiovarainministeri totesi omassa puheenvuorossaan, että mikäli päädyttäisiin tähän valtionvarainministerin esittämään ruuan arvonlisäveron korottamiseen, niin se ei olisi välttämättä tulonjakovaikutuksiltaan niin huono asia, koska silloin voitaisiin — ja nyt korostan, suora lainaus — kompensoida tämä pienituloisille.

Arvoisa puhemies! Millä tavalla tämä kompensointi aikaisemmin on tehty? No, sehän on tehty juuri sosiaaliturvan indeksitarkistusten muodossa. Kun jonkun hyödykkeen hinta nousee, niin silloin myös indeksit tuottavat sitten sosiaaliturvaan tietyt korotukset.

Nyt, arvoisa puhemies, se keskeinen kysymyksen tässä liittyy siihen, mihin ei tällä viikolla saatu myöskään valtiovarainministeriltä vastausta, että mikäli hallitus nyt todella ensi keväänä haluaa viedä eteenpäin sitten esimerkiksi tätä ruuan arvonlisäveron korotusta, jota valtiovarainministeri on tässä viime aikoina esittänyt, niin onko hallitus silloin samalla luopumassa tästä omasta päätöksestään jäädyttää sosiaaliturvaindeksit koko vaalikaudeksi. Arvoisa puhemies, tämä on erittäin keskeinen kysymys, koska tällä viikolla todella valtiovarainministeri tuolta ministeriäitiöstä totesi, että mikäli ruuan arvonlisäverokorotuksia tulnaisiin esittämään, niin ne voitaisiin kompensoida pienituloisille, mikä tarkoittaisi silloin tosiasiallisesti sitä, että pohja tältä esitykseltä viedään pois, koska tosiasiallisesti se kompensatio toteutuisi juuri näiden indeksitarkistusten muodossa. Nyt toivoisin, että saataisiin vastaus tähän kysymykseen, mikä varmasti kiinnostaa kyllä varsinkin ihmisiä, jotka saavat tällä hetkellä sosiaaliturvaa ja miettivät varmasti, miten sosiaaliturvan ostovoima kehittyi, ja valitettavasti sitä vastausta aikaisemmin tällä viikolla ei ole saatu.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Forsgrén.

0.14 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa puhemies! Me kaikki tiedetään, että Suomen talous on todella haastavassa tilanteessa. Minä en usko, että tässä salissa olisi tästä erimielisyyksiä, mutta se erimielisyys tulee siitä, miten sitä taloutta pitää tasapainottaa. Tämä kyseinen hallituksen esitys on osa useita hallituksen leikkauksia, mitkä kohdistuvat juuri pienituloisiin.

Hallitus jäädyttää tosiaan nämä indeksit, ja kun mietitään sitä, että meillä on tällä hetkellä koronan ja energiakriisin johdosta inflaatio laukannut jo aika kauan, pienituloisilla on jo nyt todella vaikeata pärjätä sillä rahalla, mikä heillä on, niin nämä indeksijäädytykset neljäksi vuodeksi tulevat vaikeuttamaan tilannetta entisestään. Sitten kun ottaa vielä huomioon, että hallitus leikkaa asumistuesta, hallitus leikkaa työttömien perheiden lapsikorotukset pois, hallitus leikkaa lastensuojelun jälkihuollon lapsilta ja nuorilta, etsivästä nuorisotyöstä, nuorten työpajatoiminnasta, nuorten kuntoutusrahasta, niin onhan tämä lista ihan valtaisa. Minun kysymykseni tulee sinne, että mikä on tämä oikeutus, että Suomen taloutta tasapainotetaan tiettyjen pienten ihmisryhmien kustannuksella, niitten pienituloisten kustannuksella. Minä en löydä siihen mitään perustetta, mikä olisi sosiaalisesti oikeudenmukaista. Ja jos mietitään sitä keskustelua, mitä vaalien alla oli, niin ei kukaan hallituspuoluelainen kertonut tästä ennen vaaleja, että kaikki sopeuttamistoimet kohdistetaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2023 vp

kaikkein pienituloisimpiin. Tämä on minun mielestäni ihan järkyttävää, ja tästä minä olen tosi huolissani.

Valiokunnan asiantuntijat nostivat sosiaali- ja terveysvaliokunnassa esille, että heillä on tosi suuri huoli siitä, että nämä vaikutusarviot varsinkin perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta ovat niin vaikeat, että hekään eivät pysty sanomaan, mitkä ovat nämä vaikutukset esimerkiksi vammaisille ihmisille. Minä olen kysynyt valiokunnassa useasti ministeriöltä, miten nämä kaikki sosiaaliturvan leikkaukset ja palveluiden uudistamiset ja heikennykset vaikuttavat vaikka vammaisiin ihmisiin. Kukaan ei ole kertonut minulle. Kukaan ei ole pystynyt sanomaan, mikä on se määrä, kuinka paljon sitä rahoitusta leikataan, mitenkä tietyt kokonaisuudet muuttuvat. Minä ajattelen, että tämä on todella huonoa lainsäädäntöä mutta myös piittaamattomuutta.

Ja minä ajattelen, että me olemme monessa asiassa poliittisesti eri mieltä, ja hallituksella on minun mielestäni oikeus tehdä sitä politiikkaa, mitä se haluaa, mutta meillä on kuitenkin ollut tiettyjä jaettuja arvoja, mitkä ainakin itse olen kokenut tässä salissa. Ne ovat olleet tavallaan sellaiset ihmisryhmät, jotka eivät voi omalle tilanteelleen välttämättä mitään, ja yksi sellainen ihmisryhmä on vammaiset ihmiset.

Nyt minusta tuntuu, että me aletaan menettämään sitä yhteistä arvopohjaa Suomessa, minkä minä olen luullut meidän yhdessä jakavan, ja tästä olen tosi surullinen. Tosi monet näistä hallituksen esityksistä johtavat sellaiseen tilanteeseen, että vaikka ihminen haluaisi vaikuttaa omaan elämäntilanteeseensa positiivisella tavalla, niin hänellä ei ole mahdollisuutta. Minulla on useita ihmisiä elämässä, kenellä ei ole mahdollista tehdä kokopäivätyötä, koska heillä ei ole työkykyä, heillä on mielenterveysongelmia taikka he ovat vammaisia, joilla ei ole mahdollisuutta samalla tavalla työllistyä, vaikka haluaisivatkin kokopäivätyöhön, koska ei ole sellaista monestikaan tarjolla. Tämä surettaa minua suunnattomasti.

Sitten toinen, mikä surettaa, on se, että näitä kaikkia perustellaan pakolla. Minä ajattelen, että politiikassa harvoin mikään on pakko. Meillä on erilaisia vaihtoehtoja, ja sitten se poliittinen debatti menee siinä, minkälaisia vaihtoehtoja valitaan, mutta ei hyvänen aika ole pakko tehdä juuri tällaista politiikkaa ja tällaisia päätöksiä. [Puhemies koputtaa] Se on ollut hallituksen valinta, johon hallituksella on oikeus. Minä ajattelin, [Puhemies koputtaa] että tämä poliittinen keskustelu ja tämä debatti ja yhteiskunnan polarisaatio eivät olisi niin vahvoja, jos me pystyittäisiin perustelemaan niitä asioita rehellisesti ja suoraan. [Puhemies koputtaa] Sen takia minä olen jotenkin huolissani siitä, [Puhemies koputtaa] että luodaan sellainen mielikuva monen hallituksen edustajan toimesta, että ei ole muita vaihtoehtoja. [Puhemies koputtaa] Aina on vaihtoehto — te olette vaan valinneet tämän vaihtoehdon.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. Meni vähän ylitse, mutta ajattelin, että annetaan tulla loppuun asti tämä puhe. — Sitten on vielä edustaja Vestman, ja nyt ei ylitetä yhtään.

0.18 Heikki Vestman kok: Arvoisa puhemies! Kello on paljon, mutta palaan vielä lyhyesti säästölakien käsittelytapaan perustuslakivaliokunnassa, koska siitäkin on julkista keskustelua käyty, ja haluan varmistua siitä, että muutamat tosiseikat jäävät tänne eduskunnan pöytäkirjoihin.

Säästölakiesityksethän arvioitiin perustuslakivaliokunnassa erikseen erityisesti siksi, että näin perustuslakivaliokunta on toiminut aina aiemminkin perusoikeusuudistuksesta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2023 vp

lähtien. Kunkin säästölakiesityksen käsittely ja arviointi erikseen valiokunnassa on ollut valiokunnan vakiintunut käytäntö lähes 30 vuotta. Myös tällä kertaa perustuslakivaliokunta aloitti säästölakien käsittelyn yksimielisesti, asiakohtaisesti ja kuuli ison osan asiantuntijoista yksimielisesti, asiakohtaisesti.

Julkisuudessa kuultiin perustuslakivaliokunnan käsittelyn ollessa kesken kriittisiä puheenvuoroja siitä, miten valiokunnan tulisi käsitellä sille kuuluvat asiat. Korostan, että perustuslakivaliokunta kuuntelee kaikkia kuulemiaan valtiosääntöasiantuntijoita, myös niitä, jotka eivät toimi julkisuuden kautta, ja tekee sitten itsenäisesti ratkaisunsa.

Tässä yhteydessä haluan nostaa erikseen esille valtiosääntöoikeuden professori Veli-Pekka Viljasen lausunnon perustuslakivaliokunnalle. Viljanen ei siis kuulunut julkisuudessa valiokuntaa kritisoineiden professorien joukkoon. Hän toteaa säästölakien käsittelytävasta seuraavasti: ”Valiokunta ei voi valtiosääntöoikeudellisessa kannanotossaan jonkin lakiehdotuksen perustuslainmukaisuudesta perustaa tulkintaansa tai antaa ratkaisevaa merkitystä tämän lakiehdotuksen ulkopuolisille seikoille. Pidän valtiosääntöteoreettisesti hankalasti perusteltavissa olevana asetelmaa, jossa perustuslakivaliokunta pitäisi lakiehdotusta a perustuslain kanssa ristiriidassa olevana sen johdosta, että samaan aikaan vireillä olevien lakiehdotusten a, b ja c yhteisvaikutus näyttäytyisi perustuslain kannalta ongelmallisena, jos lakiehdotus a ei yksin tarkasteluna olisi perustuslain kannalta ongelmallinen.” Suomen johtavista perustuslakiasiantuntijoista osa ei siis pitänyt edes mahdollisena säästölakien käsittelyä yhdessä siten, että tällä olisi ollut vaikutusta lakiesitysten säätämisyjärjestyskysymykseen. Perustuslakivaliokunnan linja käsitellä säästölait erikseen on perustunut näin ollen paitsi valiokunnan aiempaan käytäntöön myös asiantuntijakantaan.

Arvoisa puhemies! Valtiosääntöoikeudellisen keskustelun käyminen julkisuudessa on hyvin toivottavaa — käyn sitä itsekin mielelläni. Olisi kuitenkin suotavaa, että keskustelua perustuslakivaliokunnan tekemistä arvioista ja ratkaisuista käytäisiin sitten, kun valiokunnan lausunto on valmistunut, ei kesken käsittelyn. Sitten kun keskustelua käydään valiokunnan lausunnon valmistumisen jälkeen, sitä tulisi käydä mielestäni valtiosääntöoikeudellisin argumentein, ei päivänpoliittisin argumentein. Tapaa valitettavasti olla niin, että kun oikeudelliset argumentit loppuvat, alkavat puhtaan poliittiset argumentit. Eduskunnan perustuslakivaliokunta, jolle on perustuslaissa osoitettu tehtävä toimia johtavana lakien perustuslainmukaisuuden tulkitsijana, on aivan liian arvokas instituutio päivänpoliittisen sanasodan kohteeksi.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten vielä edustaja Räsänen, Joonas.

0.22 Joonas Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Tähän keskustelun loppuun on ehkä hyvä todeta, että todella tuskin kukaan täällä kyseenalaistaa tarvetta eri toimilla tasapainottaa julkista taloutta. Sitten on kulloisenkin poliittisen enemmistön mandaatilla valittava erilaiset toimenpiteet, joilla tähän tavoitteeseen päästään. Ylipäätänsä tästä tavoitteesta olen aivan samaa mieltä, että kun katsomme meidän tulojemme ja menojemme epäsuhtaa, niin teemmättä ei tietenkään voi jättää.

Mutta, arvoisa puhemies, sitten on tietenkin aina poliittinen arvovalinta valita, missä paikoissa me menoja vähennämme tai missä paikoissa me tuloja lisäämme. Ja arvatenkin keskeinen poliittisen debatin aihe on tänä syksynä ollut se, että kun katsomme näitä erilaisia hallituksen tuomia säästölakeja, joilla pyritään julkista taloutta tasapainottamaan, niin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2023 vp

tiedämme jo hallituksen omistakin vaikutusarvioista sen, että ne kohdistuvat pieni- ja keskituloisille. Ja sitten, jos taas samanaikaisesti katsomme niitä muutoksia, joita hallitus esittää tehtäväksi valtion tulopuolella veromuutoksissa, niissä hallituksen omienkin vaikutusten arviointien mukaan eniten hyötyy suurituloisin kymmenys. Tältä osin, arvoisa puhemies, voi hyvin kysyä, onko tämä asetelma oikeudenmukainen, ja tässä varmasti mielipiteemme eroavat.

Arvoisa puhemies! Totean vielä tähän loppuun sen, että varmuuden vuoksi kannatan edustaja Nurmisen aikaisemmin tässä keskustelussa tekemää esitystä, josta sitten huomenna pääsemme äänestämään.

Arvoisa puhemies! Toivon todella, että tätä indeksijäädityskokonaisuutta valiokunnan lausuman mukaisesti hallitus sitten tarkastelee tulevina vuosina, kun huomaamme, miten hinnat tulevat kehittymään, koska tosiasiallisesti varmaan kuitenkin haluamme varmistaa sen, että emme ainakaan liiemmin nyt aja ihmisiä sinne viimesijaiselle sosiaaliturvalle eli toimeentulotuella, jonka menot jo tässä hallituksen talousarvioesityksessä yli 100 miljoonalla eurolla lisääntyvät. Ja pahimmat arviothan ovat olleet sen kaltaisia, että yli 100 000 henkeä näiden hallituksen eri päätösten johdosta joutuu toimeentulotuella, mikä ei ole kyllä niinkään kannustavuuden näkökulmasta mutta ei myöskään sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta perusteltua.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.